

6. Степанов, О. М. (Ред.). (2006). *Психологічна енциклопедія*. Київ: Академвидав. / Stepanov, O. M. (Red.). (2006). *Psicholohichna encyklopediya* [Psychological encyclopedia]. Kyiv: Akademvudav [in Ukrainian].
7. Сирятська, Т. О. (2008). *Виконавська інтерпретація в аспекті психології особистості музиканта-артиста*. (Автореф. дис. канд. мист-ва). Харків / Syriatska, T. O. (2008). *Vukonavska interpretatsiia v aspekti psukholohii osobustosti muzykanta-artysta* [Performance interpretation in the aspect of a musician-artist's personality psychology]. Autoabstract of the art undergraduate's thesis. Kharkiv [in Ukrainian].
8. Шинкарук, В. І. (Ред.). (2002). *Філософський енциклопед. словник*. Київ: Абрис. / Shynkaruk, V. I. (Red.). (2002). *Filosofskiy entsyklopedychnyi slovnyk* [Philosophical encyclopedic dictionary]. Kyiv: Abrys [in Ukrainian].
9. Большая универсальная гипертекстовая электронная энциклопедия. Взято з: <http://www.wikiznanie.ru>. / Bol'shaya universal'naya gipertekstovaya elektronnyaya encyklopediya [Big universal hypertext electronic encyclopedia]. Retrieved from: <http://www.wikiznanie.ru>. [in Russian].

УДК 784.1.03(477.43/44) «19» (09)
UDC 784.1.03(477.43/44) «19» (09)

ВІРА НАЙДА,

*кандидат педагогічних наук, старший викладач
(Україна, м. Хмельницький, гуманітарно-педагогічна академія,
вул. Проскурівського підпілля, 139)*

VIRA NAIDA,

*candidate of pedagogical sciences, senior lecturer
(Ukraine, Khmelnytskyi, Humanitarian-Pedagogical Academy,
Proskurivskoho Pidpillia Str., 139)
ID ORCID 0000-0002-0878-0537*

ЮРІЙ НАЙДА,

*кандидат педагогічних наук, доцент
(Україна, Хмельницький, гуманітарно-педагогічна академія,
вул. Проскурівського підпілля, 139)*

YURI NAIDA

*candidate of pedagogical sciences, associate professor
(Ukraine, Khmelnytskyi, Humanitarian-Pedagogical Academy,
Proskurivskoho Pidpillia Str., 139)
ID ORCID 0000-0003-4765-2519*

Особливості хорового виконавства Поділля на початку ХХ ст. Peculiarities of the Choral Performance of Podillia Region in the Early 20th Century

Анотація. Актуальними до цього часу залишаються проблеми виявлення умов розвитку та поширення хорового мистецтва Поділля. Хорове виконавство краю було основною формою і невід'ємною складовою частиною музичного життя Подільського краю та мало свої особливості, які яскраво окреслились на початку ХХ ст. Адже саме тоді був закладений фундамент, на якому у наступні роки активно розвивалося і міцніло хорове мистецтво. У статті проаналізовано практику подільських хорових колективів, окреслено головні напрямки їх роботи, репертуар, концертна та просвітницька діяльність. Висвітлено вплив окремих особистостей – педагогів, композиторів, диригентів – на усвідомлення подолянами своєї національної приналежності, зміцнення любові та зростання шани до народної пісні, мови, культури. З'ясовано, що хорове мистецтво дозволило в короткі терміни консолідувати подолян задля ідеї національного відродження і подальшого розвитку української культури.

Ключові слова: хорове мистецтво, хорове виконавство, національна свідомість, хорова капела, Поділля, диригент.

Summary. The problems of identifying the conditions of development and distribution of Podillia region choral art remain urgent. Choral performance of the region was the main form and integral part of the musical life of Podillia and had its peculiarities, which became evident in the early 20th century. It was then that the foundation was laid upon which choral art was actively developed and strengthened in the years to come. The article analyzes the practice of choral groups of Podillia region, outlines the main directions of their work, repertoire, concert and educational activities. The influence of individuals - educators, composers, conductors -

on the awareness of the Podillia region dwellers of their national identity, manifested in love and reverence for folk song, language, and culture, has been highlighted. It has been found out that choral art made it possible to consolidate in short term the Podillia region dwellers for the idea of national revival and further development of Ukrainian culture.

Key Words: *choral art, choral performance, national consciousness, choral chapel, Podillia region, conductor.*

Постановка проблеми в загальному вигляді... Сучасний педагог-музикант прагне одержувати та аналізувати існуючі знання про особливості хорового виконавства, наслідувати кращі зразки багатовікового досвіду диригентів-хормейстерів, їх принципи та методики, історії створення, реформування та діяльності хорових колективів усіх регіонів України в різні історичні періоди. Виявлення таких особливостей є важливою умовою одержання повного уявлення про загальний стан музичної культури України. Поділля має багаті мистецькі традиції, які підносять наш регіон із провінційного рівня та ставлять в один ряд з центральними, де хорове мистецтво почало розвиватися набагато раніше. Професіоналізації подільського хорового мистецтва початку ХХ ст. сприяло піднесення національної свідомості подолян, активізація та згортання процесу українізації.

Найголовнішою особливістю культурного життя Поділля на початку ХХ ст. можна вважати розвиток хорового мистецтва, оскільки хорове виконавство завжди було і залишається найбільш масовим та популярним видом музичної діяльності. Саме на початку ХХ ст. «у хоровій площині зіткнулося дилетантське з професіональним, консервативне з новаторським, пошуковість із застійністю, традиційно усталене із злободенно короточасним» (Шевчук О. В., 1992, с. 440).

Відзначимо, що хорове виконавство об'єднувало музичні культурні традиції різних соціальних верств населення сіл і міст на Поділлі. Можемо стверджувати, що саме розвиток хорового виконавства, віддана праця окремих особистостей завжди сприяли утвердженню державності, культурній консолідації нації, інтелектуальному та духовному відродженню народу. Варто зазначити, що у переломні 20-ті рр. ХХ ст. розвиток українського громадського життя співпав із періодом національного відродження, зростання і піднесення української культури. «Саме в цей період були закладені підвалини хорового виконавства, що складають специфіку музичних традицій краю, закладені основи розвитку музичної освіти (...), які забезпечать у майбутньому злет від аматорства до професіоналізму» (Публіка Т. В., 2006, с. 251).

Аналіз останніх досліджень та публікацій... На виховні перспективи хорового мистецтва завжди звертали увагу А. Авдієвський, Г. Верьовка, П. Муравський, О. Ростовський, Л. Хлебнікова. Важливість хорового співу як найбільш поширеного та доступного виду виконавської діяльності відзначають у своїх дослідженнях С. Горбенко, І. Григорчук, Л. Остапенко, М. Тукмачова. Дослідженню хорового мистецтва в усіх його аспектах приділяють увагу І. Бермес, В. Бойко, І. Герасимова, Л. Дорохіна, А. Завальнюк, І. Матійчин, Л. Руденко, М. Черепанін, Л. Шатова, М. Шегда. Проблеми хорового мистецтва регіону висвітлюють М. Антошко, О. Бугаєва, Т. Бурдейна-Публіка, С. Виткалов, Т. Волошина, І. Глібовицький, Р. Гуцал, П. Даценко, М. Долгіх, Л. Кияновська, Т. Ляшенко, В. Мітлицька, Ю. Москвічова, Л. Романюк, О. Черкашина, М. Ярова та ін.

Формулювання цілей статті... Метою статті є виявлення особливостей хорового виконавства Поділля на початку ХХ ст. шляхом аналізу діяльності видатних хорових колективів краю, висвітлення основних етапів їх формування та впливу окремих особистостей на піднесення хорового мистецтва в контексті розвитку музичної освіти.

Виклад основного матеріалу... На початку ХХ ст. мистецтво хорового співу Поділля поступово набуло світського характеру. Практично в усіх навчальних закладах існували учнівські хори (світські та церковні). Проведене нами дослідження підтверджує цей факт і дозволяє зробити висновок про активізацію розвитку Подільської хорової школи на початку ХХ ст.

У цей період у Кам'янець-Подільській губернії та на Вінниччині розпочалася творча діяльність Миколи Дмитровича Леонтовича (1877–1921 рр.), яка стала цілою епохою у розвитку української хорової культури. Можна впевнено сказати, що М. Леонтович започаткував хоровий рух на Поділлі, який продовжується в діяльності сучасних хорових колективів краю.

Ідея створення національних хорів у державі з'явилася після революції і належала представнику музичного відділу при Міністерстві освіти України О. Приходьку, який народився у Кам'янці-Подільському. У 1918 р. він керував секцією для організації народних хорів і всіляко сприяв створенню хорових колективів в усій Україні, у тому числі і на Поділлі. Його підтримка, а також діяльність композиторів Г. Давидовського, М. Леонтовича, К. Стеценка, Р. Скалецького та інших спричинили появу на Поділлі таких визначних колективів: Український національний хор, Вінницька художня капела Г. Давидовського, Тульчинська хорова капела ім. М. Леонтовича, Вінницька хорова капела ім. М. Леонтовича.

30 червня 1918 р. у Кам'янець-Подільському активісти товариства «Просвіта» створили перший професійний хоровий колектив краю – Український національний хор. На перших зборах колективу був прийнятий тимчасовий Статут хору. Згідно з ним колектив створювався з метою відродження і розповсюдження української пісні та творів українських композиторів.

Національний хор проводив активну концертну діяльність, протягом першого року якої мав 36 концертів. У його репертуарі нараховувалось 45 пісень різних композиторів, серед яких А. Вахнянин, М. Завадський, С. Козицький, Ф. Колесса, О. Кошиць, М. Леонтович, М. Лисенко, Д. Січинський, К. Стеценко, Я. Яциневич та інші. Диригентами хору в згаданий період були В. Бєсядовський, П. Бутівський, І. Ільч, Є. Москвичів, О. Приходько. При хорі існувала школа для тих, хто не знав музичної грамоти. Заняття в школі проводив збирач фольклору, композитор С. Козицький.

Неодноразово хор брав участь у різних вечорах, виступав разом із трупю акторів під керівництвом О. Корольчука та М. Садовського, давав концерти під час відзначення роковин проголошення України самостійною державою, різдвяних і новорічних свят, Шевченківських днів. Під час різдвяних свят хор співав колядки та щедрівки. За другий рік свого існування хор уже мав 3 власних концерти, проспівав 3 літургії українською мовою, 10 панахид, ушановуючи пам'ять померлих членів хору та видатних персоналій Поділля. Український хор користувався надзвичайно великою популярністю: його часто запрошували виступати. Так, Рада товариства «Просвіта» у м. Жванці 19 січня 1919 р. звернулася до хору із проханням дати концерт: «Хотілося б заохотити до нього селянство, показати справжнє національне мистецтво» (ДАХО, 1918, с. 9).

За період своєї діяльності перший професійний хоровий колектив краю відіграв суттєву роль у становленні та розвитку хорового мистецтва Поділля. Популярність Українського національного хору обумовила створення на Поділлі нових хорових колективів. У цей період була розпочата організація хорів під керівництвом композитора К. Стеценка та С. Шишковського для поїздок у селах і на фронт. В усіх містечках Поділля виникали аматорські хори, які залучалися до участі у концертах професійного хору. Їх діяльність була спрямована на відродження та розвиток української народної і професійної музичної творчості. За даними дослідження, у 1919 р. на Поділлі було організовано та існувало близько 50 українських національних хорів. Громадські діячі прагнули такі хори перетворити на музичне товариство-осередок, при якому «купчилися би музичні сили м. Кам'янця». Але влада в місті постійно змінювалась, кількість членів хору з кожним місяцем зменшувалась, і вже наприкінці 1920 р. Український національний хор перестав існувати.

Художня хорова капела Г. Давидовського була заснована у Вінниці у 1919 р. Її фундатор – диригент, композитор, педагог і фольклорист Григорій Митрофанович Давидовський (1866–1952 рр.). На здобуття музичної освіти Григорій витратив майже 14 років, навчаючись у Петербурзькій консерваторії на двох факультетах (капельмейстерському та вокальному). У 1904 р. Давидовський отримав диплом магістра музики і співів (титул «вільного художника») (Михайлов М. М., 1962, с. 9).

Починаючи з кінця XIX ст., Давидовський очолював низку співочих колективів Петербурга, займався композиторською та викладацькою діяльністю. За словами його доньки, хор він любив «фанатично». Загалом за своє життя Давидовський створив 35 хорових колективів. Одним з найкращих із яких стала Художня капела у Вінниці, до складу якої увійшли 50 кращих співаків міста (в основному з місцевого хору Я. Бартко), а також відома львівська оперна співачка А. Козак. 24 серпня 1919 р. відбувся перший концерт у міському театрі. Капела виконала твори Г. Давидовського – поему «Україна», сюїти «Бандура», «Кобза», арію, дуети, тріо із опери «Під звуки рідної пісні» та національний гімн «Ще не вмерла Україна» (Публіка Т. В., 2006, с. 250).

Репетиції капели спочатку проводились у помешканні «Просвіти», а згодом – у приміщенні приватної гімназії Драганової. За досить невеликий період свого існування капела дала безліч концертів, які проходили при повному аншлагу та мали величезний успіх. У Вінницькому часописі «Шлях» за 1919 рік у той час з'явилося таке повідомлення: «Так співати народні пісні, як співає художня капела, народ не співає, не співають так і всі хори, які з'являються в малих містах, містечках та селах (...). Народну пісню потрібно підняти на високі щаблі мистецтва» (Шлях, 1919).

У серпні-вересні 1919 р. концерти художньої капели відбувались майже щонеділі у Миському та Літньому театрах. Виступи мали величезний успіх. У часописі «Шлях» за 15 вересня 1919 р. писали: «Капела прекрасна, дисциплінована, і з честю виконала своє завдання. Техніка співу стоїть надзвичайно високо. І не можна не згадати про прекрасного організатора Давидовського, котрий створив свою капелу, як справжній фахівець свого діла» (Шлях, 1919). Місцева газета «Вісті» писала, що «7 червня 1920 р. в міському театрі відбувся концерт капели під управлінням Давидовського. І як хормейстер, і як автор Давидовський був недосяжний». Та ж сама газета в березні писала, що «Григорій Митрофанович спільно з Гнатом Юрою (режисером Вінницького драмтеатру) і художником Іваном Драком влаштували незабутній вечір вшанування пам'яті Шевченка» (Зінченко Л. П., 1993, с. 263). Завдяки концертним

успіхам місцева преса назвала Художню капелу Г. Давидовського найвідомішим музичним колективом на Поділлі.

Успіх капели був настільки значним, що уповноважений із справ мистецтва М. Садовський запропонував Г. Давидовському здійснити турне Україною, яке б фінансувалося державним коштом. З метою пропаганди української народної пісні та кращих зразків хорової вітчизняної літератури відбулися українські гастролі художньої капели (весна і літо 1920 р.). Під час гастролей капела виконувала ще й навчальні функції – підбиралися нові співацькі кадри, яких навчали співу та теорії. Повернувшись у Вінницю з гастролей у 1921 р., капела зазнала ряд труднощів: раптова різка критика з боку місцевої преси; конфлікт із місцевими музичними діячами з Музичного товариства імені Леонтовича (особливо, із С. Папа-Афанасопуло); матеріальна скрута. Після того, як у 1922 р. Давидовський змушений був залишити Вінницю та переїхати до Києва, капела припинила своє існування, більшість її хористів перейшла до Вінницької капели ім. М. Леонтовича.

Незважаючи на критику, відверте цькування з боку преси та музикантів, хорові капели Давидовського продовжували створюватися та виступати у різних містах України, користуючись великою популярністю. Твори Давидовського широко використовувалися різними самодіяльними гуртками, які масово виникали в цей час на Поділлі. Однак опери та духовні твори композитора виконувалися лише на початку 1920-х рр., пізніше вони були під забороною. Наприкінці життя композитор написав чимало нових творів, здобув звання заслуженого артиста УРСР, навіть планував переїхати до Києва, щоб очолити хоровий колектив (Семенко Л. І., 2007, с. 223). Отоже, за недовгий час перебування на Поділлі композитор Г. Давидовський зіграв значну роль у розвитку музичної освіти. Він заснував зразкову капелу, створив більше 80 власних оригінальних хорових творів: клавір опери «Під звуки рідної пісні», оперу «Перемога пісні», яка побудована на подільському фольклорі, поему «Україна», сюїти «Бандура», «Кобза», духовні твори та багато інших.

Створення Тульчинської народної хорової капели пов'язано з ім'ям видатного подільського композитора М. Леонтовича. Післяреволюційний період був для нього часом композиторського розквіту, творчих звершень. Після повернення з Києва композитор вчителював у трудовій школі Тульчина, давав уроки з теорії музики, гармонії, керував самодіяльними хорами, виступав із концертами. У вересні 1920 р. у Тульчині була створена «професійна хорова капела (в офіційних документах – «Державний хор») під керівництвом М. Леонтовича» (Завальнюк А. Ф., 2002, с. 256). Показовим для М. Леонтовича та незвичним для нас була величезна його скромність. Адже досить тривалий час самі хористи та населення Тульчина не знали, що твори, які виконує капела, були написані М. Леонтовичем. Широкому загалу це стало відомо завдяки приїзду до Тульчина композитора К. Стеценка. Учень композитора М. Покровський у своїх спогадах не раз відзначав таку скромність та «чудову ансамблевість, стройну і ніжну прозорість голосоведення хору» (Святелик В. А., 1990, с. 26). Досить швидко хорова капела стала осередком музичної культури та освіти у місті. У репертуар капели, крім творів М. Леонтовича, входили музичні твори М. Лисенка, К. Стеценка, інших українських композиторів. Пропагуючи українську хорову музику, капела гастролювала селами та містечками губернії. Дослідники віднайшли цікавий фотознімок, на якому зображений виступ хору Леонтовича (див. рис. 1).

Рис. 1. Фотознімок виступу хору під керівництвом М. Леонтовича.

Розквіт діяльності Тульчинської капели обірався на етапі розквіту у зв'язку із трагічною загибеллю М. Леонтовича. Керівником хорової капели став його 20-річний учень М. Покровський, якого композитор вважав своїм послідовником. Капела здобула назву «Державна хорова капела імені М. Д. Леонтовича». Через деякий час діяльність капели призупинилась, а диригент виїхав до Києва на навчання.

Подальша доля капели була пов'язана із подільським композитором, диригентом, фольклористом та педагогом Родіоном Андрійовичем Скалецьким, уродженцем с. Михайлівка, нині Бершадського району, що на Вінниччині (1899–1984 рр.). Здобувши початкову музичну освіту, Скалецький працював вчителем у Чечельницькому, Крижопільському та Ольгопільському районах, де створював хорові колективи, збирав та записував народні пісні. Під час навчання у Одеському музично-драматичному інституті (на диригентському відділенні) Родіон із великим задоволенням відвідував студентський хор (а згодом став його диригентом), для якого писав обробки українських народних пісень, свої власні перші твори. Найбільше досягнення Р. Скалецького – створення у Тульчині учнівського хору, який поступово переріс у міський хор. Таким чином була відроджена діяльність хорової капели (Публіка Т. В., 2006, с. 249).

Продовжуючи хорову справу М. Леонтовича, Р. Скалецький робив обробки українських народних пісень, писав власні твори. До капели імені М. Леонтовича входило 45 хористів (досвідчені співаки, які пам'ятали Леонтовича, та обдарована молодь) і 15 оркестрантів. Концертмейстером колективу була донька М. Леонтовича. Хорова капела, у репертуар якої входили твори М. Леонтовича, М. Лисенка, обробки народних пісень та твори Р. Скалецького, активно подорожувала із концертами. Газети писали, що перша подорож була у Вапнярку, згодом були Брацлав, Гайсин та інші населені пункти. Крім того, капела брала активну участь у святкуванні визначних дат у містах та сільській місцевості.

Упродовж багатьох років Р. Скалецький очолював капелу ім. М. Леонтовича, керував хорами у Вінниці та капелю бандуристів обласної філармонії. Р. Скалецький всюди активно займався музичною діяльністю: створював хорові колективи, музичні гуртки, писав музичні твори, робив обробки українських народних пісень. На жаль, до сьогодні його творчий доробок повністю не досліджений. Понад 300 творів автора ще не надруковано (всього їх близько 600); заслуговують на старанне опрацювання його методичні праці. Творчість Р. Скалецького відома не тільки на Поділлі, а й за його межами. Відомі його авторські збірки «Пісні для дітей», «На Поділлі весілля», «Хорові пісні», збірка обробок «Стелися, барвінку» та ін. У с. Михайлівка Бершадського району створено музей; носить його ім'я одна із вулиць у Вінниці.

Тульчинська народна хорова капела ім. М. Леонтовича існує до цього часу, продовжуючи велику справу знаного майстра хорової музики – М. Леонтовича.

Вінницька хорова капела імені М. Леонтовича розпочала свою діяльність у 1922 р. Велика заслуга у її створенні належить Вінницькій філії Музичного товариства імені Миколи Леонтовича (МТЛ), навколо якого були згуртовані видатні персоналії Поділля. Товариство ставило собі за мету піднести за допомогою діяльності хору розвиток музичної культури та освіти. Хорова капела нараховувала 40 чоловік. Упродовж декількох років капела з чималим успіхом виступала в різних містах і селах Подільської губернії, пропагуючи своїми виступами українську народну пісню, класичні твори, а також ознайомлювала населення з музикою передових західноєвропейських композиторів. За три роки капела дала 85 концертів на Поділлі (Жмеринка, Літин, Немирів, Сутиски), здобувши справжнє визнання та успіх. Диригентом капели з моменту заснування і до 1925 р. працював С. Папа-Афанасопуло, який, крім того, був головою президії Вінницької філії товариства ім. Леонтовича. В архівних документах збереглася програма виступу капели ім. М. Леонтовича у 1922 р. Ми подаємо її у оригінальному вигляді: *I відділення*: Інтернаціонал. 2. Щедрик. 3. Ой, з-за гори кам'яної. 4. Ой, як, як, миленькому постіль слати. 5. Як не женився. 6. Попід терном. *II відділення*: Заповіт. 2. Ой, п'є вдова. 3. Ой, устану я в понеділок. 4. Козака несуть. 5. Коза. 6. Ой, вийду я на вулицю (ДАВО, 1922, с. 33).

Серед найкращих виступів капели – вечори «Української художньої пісні» і «Музичних гобеленів», проведені у Вінниці. Газета «Червоний край» за 15 листопада 1924 р. писала: «Після довгої підготовки капела імені Миколи Леонтовича дає великий концерт під назвою «Вечір оригінальної художньої пісні». Концерт відбудеться 17 листопада в театрі ім. Леніна». У 1924 р. при капелі відкрилася хорова студія, навчання в ній було розраховано на 3,5 місяці. Вивчалися такі предмети: теорія музики, сольфеджіо, гармонія, постановка голосу та інші (Семенко Л. І., 2007, с. 25).

Існування капели весь час було під загрозою розпаду, не було стабільним, оскільки потребувало допомоги від влади. У пресі того часу писали, що капела переживає внутрішню кризу. Через відмову влади у допомозі у 1925 р. керівники були змушені скоротити штат хористів, після чого частина співаків покинула капелу. Після від'їзду диригента до Харкова діяльність капели було призупинено. Наступний етап у діяльності Вінницької хорової капели імені М. Леонтовича пов'язаний із творчістю відомих диригентів В. Філіповського та Б. Крижанівського. Із 1926 р. хорову капелу було взято на державне утримання, що дало їй можливість активно репетирувати та виступати із концертами.

В архівних джерелах ми знаходимо відомості про музичні твори, які входили в репертуар капели. «Репертуар капели складав хор з опери «Царева наречена» М. Римського-Корсакова, хор з опери «Алеко» С. Рахманінова, «Жевріє зірка» П. Чеснокова, «Посіяли дівки» О. Гречанінова, «Там на горі за Дніпром» Г. Верьовки, «Вечірня пісня» І. Левицького тощо» (ДАВО, 1926, с. 108). Так, незважаючи на труднощі, проблеми та нестабільність існування, Вінницька хорова капела імені М. Леонтовича продовжувала свою діяльність упродовж багатьох років, активно пропагуючи серед населення краю українську хорову музику. Після багатьох змін та реорганізацій капела стала відомим Вінницьким ансамблем пісні і танцю «Поділля» (з 1982 року).

Завдяки діяльності Вінницької філії МТЛ у Гайсині активно діяла капела «ЗІРКА». Одним із засновників і її керівників був відомий диригент Д. Балацький. За декілька місяців у 1922 р. вона підготувала 50 пісень українських композиторів. Значної популярності здобув хор під керівництвом Я. Вітошинського. На початку ХХ ст. при місцевій філії Товариства «Просвіта» діяв Російсько-український пролетарський хор під керівництвом І. Кедріна, Єврейський хор під керівництвом Д. Писаревського, оперний хор при місцевому літературно-артистичному товаристві, концертний дитячий хор та інші колективи. Існували хорові колективи у Гнівані, Сутисках, Зятківцях, Дашеві, Ворошилівці та інших населених пунктах Вінничини. Відомі хори імені М. Леонтовича при Гайсинських педкурсах (1924 р.) та у Шпикові (1923 р.), хор Вапнярського залізничного училища (1919 р.). Значних успіхів досягли музичні колективи, що виникали на Поділлі у 1925 р. та пізніше (Кам'янець-Подільський хор ім. М. Леонтовича, єврейський хор-гурток, Проскурівське співоче об'єднання ім. М. Леонтовича та інші) (Семенко Л. І., 2007, с. 26).

Про важливе місце української пісні у культурному житті подолян свідчать численні публікації у газетній періодиці: «Новий шлях», «Україна», «Наш шлях», «Трудова громада» під рубриками «Український хор», «Українська пісня». Часописи фіксували кожен виступ хорових колективів, друкували тексти пісень, пропагували музичне мистецтво, розміщували оголошення про набір співаків та співачок для участі у хорових колективах, звертали увагу на необхідність організації народних хорів. Наприклад, у газеті «Наш шлях» за 30 вересня 1919 р. було розміщено оголошення про запрошення у хорову художню капелу Давидовського.

Висновки... Отже, проведене дослідження дозволило нам узагальнити певні особливості хорового виконавства на Поділлі у зазначений період.

Ми з'ясували, що хорове виконавство було найбільш масовим і доступним видом музичної діяльності; практично у кожному селі та містечку активно розповсюджувалося хорове просвітництво, створювалися хорові аматорські колективи, які об'єднували навколо себе подолян; виникало згуртування музичних культурних традицій різних соціальних верств населення; поступово йшло поєднання професійного і аматорського, консервативного з новаторським; віддана праця окремих особистостей, їх власний приклад зіграло вирішальну роль у пробудженні свідомості та спонуканні до творчості; розвиток хорового виконавства відбувався у період національного відродження і його спаду тощо.

Всі ці особливості яскраво проявилися саме на початку ХХ ст. У цей час відбувався підйом музичної освіти і культури краю. Тому хорове мистецтво відповідало загальному рівню музичного мистецтва та увійшло в історію як прогресивне явище.

Список використаних джерел і літератури / References:

1. Державний архів Вінницької області (ДАВО), ф. р. 254, оп. 1, спр. 625, 95 арк.; ф. р. 256, оп. 1, спр. 708, 483 арк. / Derzhavnyi arkhiv Vinnytskoi oblasti (DAVO), f. r. 254, op. 1, spr. 625, 95 ark.; f. r. 256, op. 1, spr. 708, 483 ark. [in Ukrainian].
2. Державний архів Хмельницької області (ДАХО), ф. р. 1515, оп. 1, спр. 4, 52 арк. / Derzhavnyi arkhiv Khmelnytskoi oblasti (DAHO), f. r. 1515, op. 1, spr. 4, 52 ark. [in Ukrainian].
3. Завальнюк, А. Ф. (2002). *Микола Леонтович: дослідження, документи, листи: до 125-ої річниці від дня народження* [Монографія]. Вінниця: Поділля. / Zavalniuk, A. F. (2002). *Mykola Leontovych: doslidzhennia, dokumenty, lysty: do 125-oi richnyci vid dnia narodzhennia* [Monohrafiia]. [Mykola Leontovych: studies, documents, letters: to the 125th anniversary of his birth]. Vinnycia: Podillia [in Ukrainian].
4. Зінченко, Л. П. (1993). Композитор Давидовський на Поділлі. *Культура Поділля: історія і сучасність*: матеріали другої наук.-практ. конф., присвяч. 500-річчю м. Хмельницького. 336. Хмельницький: Поділля. / Zinchenko, L. P. (1993). Kompozytor Davydovskyi na Podilli. [Composer Davydovskyi in Podillia region]. *Kultura Podillia: istoriia i suchasnist: materialy druhoi nauk.-prakt. konf., prysvach. 500-richchiu m. Khmelnytskoho*. 336. / Khmelnytskyi: Podillia [in Ukrainian].
5. Михайлов, М. М. (1962). *Композитор і хоровий диригент Г. М. Давидовський*. Київ. / Muxajlov, M. M. (1962). *Kompozytor i khorovi dyryhent G. M. Davydovskyi*. [Composer and choral conductor H. M. Davydovskyi]. Kyiv [in Ukrainian].

6. Публіка, Т. В. (2006). Культурне життя на Поділлі у 20–30-ті роки ХХ ст. *Наукові записки ВДПУ імені М. Коцюбинського*. Вип. 10. Серія: Історія. 248–252. Вінниця: ВДПУ. / Publika, T. V. (2006). Kulturne zhyttia na Podilli u 20–30-ti roky XX st. [Cultural life in Podillia region in the 20-30 of the 20th century]. *Naukovi zapysky VDPU imeni M. Kociubynskoho*. Vol. 10. Seria: Istoriia. 248–252. Vinnycia: VDPU [in Ukrainian].

7. Святелик, В. А. (1990). *Сімдесятиріччю утворення Тульчинської народної самодіяльної капели присвячується*. Тульчин. / Svyatelyk, V. A. (1990). *Simdesiatyrichchii utvorennia Tulchynskoi narodnoi samodiialnoi kapely prysviachuietsia*. [Dedicated to the seventieth anniversary of the formation of the Tulchyn People's Amateur Chapel]. Tulchyn [in Ukrainian].

8. Семенко, Л. І. (2007). *Їх поєднала пісня Леонтовича...* Вінниця: ПП «Едельвейс і К». / Semenکو, L. I. (2007). *Yikh poiednala pishnia Leontovycha...* [United by Leontovych's songs]. Vinnycia: PP «Edelweis i K» [in Ukrainian].

9. Шевчук, О. В. і Якименко, Н. Д. (1992). Концертне життя. *Історія української музики*. (V. 4: 1917–1941). Київ: Наукова думка. / Shevchuk, O. V. i Yakymenko, N. D. (1992). *Koncertne zhyttia*. [Concert life]. *Istoriia ukraïnskoi muzyky*. (V. 4: 1917–1941). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].

10. Шлях. 1919. / Shliakh. 1919 [in Ukrainian].

УДК 378.147.091.33-027.22:78.079

UDC 378.147.091.33-027.22:78.079

НАТАЛЬЯ ТУРОВСЬКА

кандидат мистецтвознавства, доцент

(Україна, м. Хмельницький,

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,

вул. Проскурівського підпілля, 139)

NATALIA TUROVSKA

PhD in Arts, docent

(Ukraine, Khmelnytskyi,

Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy,

Proskurivskoho Pidpillia Str., 139)

ID ORCID 0000-0003-2264-3202

Міжнародний фестиваль «Хмельницький камер фест» як форма музичного просвітництва студентської молоді
International Festival «Khmelnytskyi Chamber Fest» as Form of Musical Education of Student Youth

Анотація. Стаття присвячена імпрезам Міжнародного фестивалю «Хмельницький камер фест», що має на меті розвиток українського камерного виконавства, знайомить шанувальників жанру з різноманітною палітрою музичного сьогодення у виконавській інтерпретації блискучих музикантів сучасності. Автор окреслює мистецькі орієнтири щорічного музичного форуму, увиразнює імена учасників фестивалю, а також здійснює характеристику змісту представлених протягом останніх років концертних програм.

У якості висновку підкреслюється важливе значення фестивалю як складової загальної культурної панорами країни, актуалізуються питання міжнародної співпраці та поширення національного музичного мистецтва у світі, обґрунтовуються можливості форуму у реалізації просвітницьких завдань. Стверджується, що фестивальні імпрези забезпечують музично-естетичні та пізнавальні потреби широкої слухацької аудиторії, у тому числі визначають сприятливі умови для формування творчого середовища в процесі фахової підготовки майбутніх педагогів-музикантів, зокрема і як дієва форма музичного просвітництва. Вони стають каталізатором креативних процесів, які дозволяють скерувати музичні уподобання студентської молоді, розширити ерудицію та набутти власної індивідуальної позиції у світі культури.

Ключові слова: музичне просвітництво, міжнародний фестиваль, «Хмельницький камер фест», концертно-філармонічна діяльність, музичні імпрези, майбутні педагоги-музиканти.

Summary. The Article deals with the impression of the International festival «Khmelnytskyi Chamber Fest», that aims at development of the Ukrainian chamber, implementation, acquaints the admirers of genre with the various palette of modern music, carrying out interpretation of brilliant musicians of contemporaneity. The author outlines the artistic reference-points of annual musical forum, underlines the names of participants